

ressò mont-roigenc

UNA CRÒNICA DELS PRATS DELS ANYS CINQUANTA I SEIXANTA (1)

Martí Rom

www.martirom.cat

01-10-2023

“La veritable pàtria de l’home és la infantesa”. Això ho deia el poeta Rainer Maria Rilke (1875-1926). Vaig néixer el 1950 al barri del Clot de Barcelona, però passava els tres mesos d’estiu als Prats, a Mont-roig. Podria dir que a Barcelona tan sols hi creixia i estudiava i que a Mont-roig hi “vivía” i m’omplia d’un altre coneixement, d’apropament a la natura i al món pagès. Me n’adono que no tot són carrers asfaltats i cotxes. També era la possibilitat de veure els meus familiars amarar-se de les vivències dels meus avantpassats, de la memòria oral de la família. Els meus quatre avis eren de Mont-roig.

Aquells Prats de finals del anys cinquanta a tocar del que anomenàvem “Apeadero” (el baixador del tren) eren pràcticament un indret isolat. El poble quedava lluny, a uns sis quilòmetres. Poca gent tenia cotxe. Allà el turisme encara no s’havia “inventat”. No hi arribava el corrent elèctric; crec recordar que el punt de llum més proper era el mas Miró, o pels seus voltants.

Des de Barcelona, encara no teníem cotxe, hi arribàvem en tren. Passar-hi tres mesos requeria tota una planificació. Érem sis: els dos avis, els pares, el meu germà i jo. Unes setmanes abans, a casa preparaven la roba i estris necessaris. Sempre hi havia molt “fato”, una gran quantitat de coses. Calia posar-ho tot en varis baguls i portar-los uns dies abans, amb una camioneta, a facturar-los a l’Estació de França de Barcelona per enviar-los, per Renfe, a aquell “Apeadero”. Allà restaven fins que un familiar baixava del poble a recollir-los i portar-los al xalet.

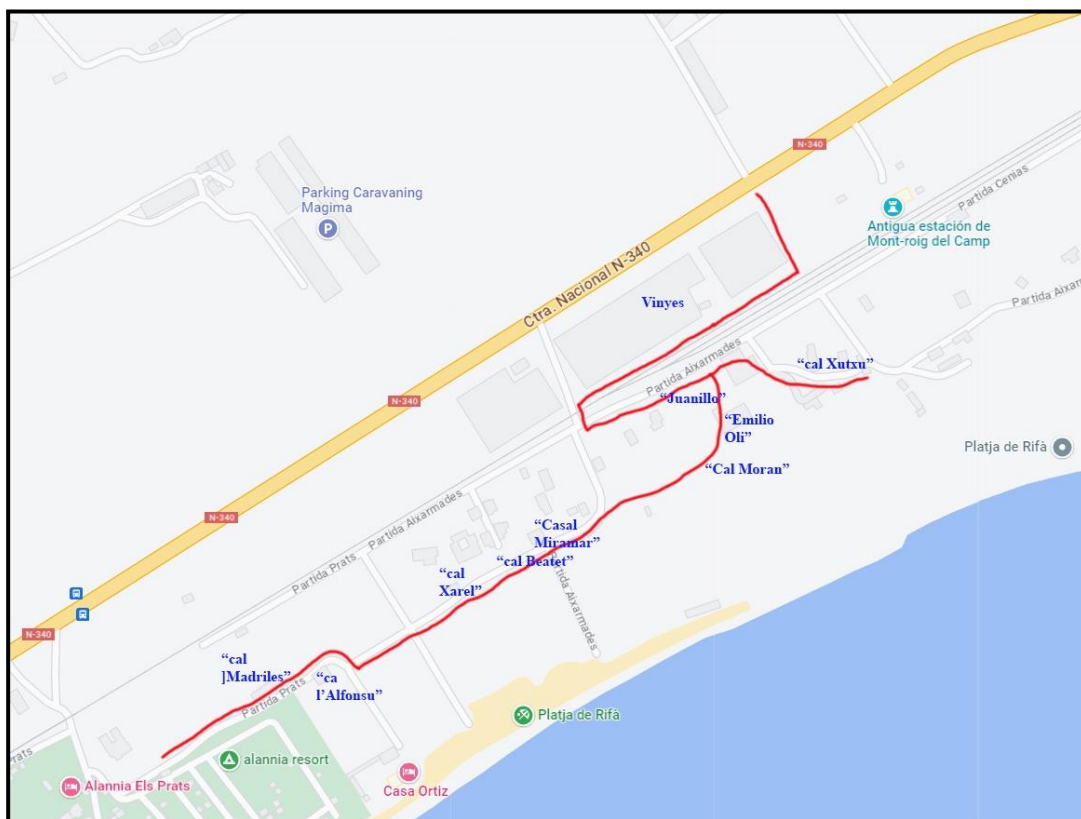
Teníem un xalet, posava “Casal Miramar” a la part superior del frontispici, que l’avi Francesc (“Cisquet”) Rom Serra havia construït el 1933. Era d’un cert aire noucentista, d’exaltació de la mediterraneïtat; sens dubte un edifici singular a Mont-roig. A l’acabar la teulada era costum, ja aleshores, de posar-hi una bandera; ell hi posà l’estelada. Algun vell de Mont-roig m’ho va recordar, anys enrere, dient-me que era la primera que havia vist.

Per què deia que estàvem quasi isolats? En aquell Mont-roig a tocar de la mar i fins la carretera nacional N-340 (també en dèiem carretera de València), limitat a llevant per l’estació del tren i fins uns set-cents metres cap a ponent (on ara hi ha el càmping “Alannia Els Prats”, abans dit “Marius”), sols hi havia unes nou cases (o casetes) mitjanament habitades.

Des de fa anys s'entra en aquesta contrada des de la carretera per un camí que hi ha a uns tres-cents metres a ponent de l'estació del tren. Aquest camí baixa pràcticament perpendicular a la carretera, passa la via (que era) del tren (fins ara estem al pla de les Eixermades¹) i baixa per un fort pendent fins als terrenys dels Prats. Aleshores gira noranta graus cap a ponent i, seguint-lo, arribaríem fins aquell càmping.

En aquella època aquest indret era molt diferent. Llavors calia entrar per un camí que hi havia passat uns cent metres el que duia a l'estació del tren. Aquest, anava perpendicular a la carretera i girava noranta graus cap a ponent quan arribava quasi a tocar de la via del tren. Anava paral·lel a aquesta fins uns dos-cents metres on hi havia el pas a nivell. Aquest era de lliure pas, res indicava el proper pas d'un tren. No fou fins entrats els setanta que hi van posar un vigilant i, bastant posteriorment, tanques que baixaven automàticament.

En aquesta finca que hi havia entre la carretera i la via del tren hi havia plantada vinya. Era un perill, doncs, sovint s'aturaven els trens al baixador esperant creuar-se amb algun altre que tenia prioritat. Des de Tarragona cap avall hi ha, tan sols, via única. Recordo que cap a quarts de set de la tarda, més o menys, s'hi aturava el tren conegut com el "Sevillano", aquell llarg comboi de vagonets de color verd fosc ple d'emigrants del sud d'Espanya cap a Barcelona. Al mes d'agost o inicis de setembre era un *cafarnaüm*, un desori. Algunes desenes de viatjants baixaven a agafar guitolls de raïm, vigilant de no perdre el tren. Aquesta finca posteriorment fou aquella plena d'hivernacles (popularment anomenada "dels clavells").

¹ "Eixermada": "Tros de terra artigada".

"Artigar": "Preparar (un tros de terra inculca) per a conrear-la, especialment traient-ne els arbres, cremant el sotabosc i la brossa en munts que després s'escampen perquè les cendres serveixin d'adob".

Del "Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans" (DIEC).

El baixador de Mont-roig va quedar en desús el gener del 2020 quan varen traslladar la via del tren més a l'interior, tocant l'autopista AP7. El dit “corredor del Mediterrani”.

Aquell camí un cop passat el pas a nivell girava un altre cop cap a llevant i en paral·lel a la via del tren anava fins uns cent cinquanta metres on trobava la casa dels “Juanillos”. Aquí el camí girava noranta graus cap a la mar, baixant per la timba, des de les parades de les Eixermades, arribava fins al pla dels Prats. Primer trobaves “ca l’Emilio Oli” i ja en el pla dels Prats a “cal Moran”. Aquesta era una família de pastors que tenien un ramat de cabres. Entre d’altres, hi va viure molts anys la Lola Moran.

Després, continuava paral·lel a la via del tren i a la costa, més o menys a mitja distància entre aquests dos. Uns dos-cents metres més enllà arribàvem al “Casal Miramar”. Al costat, pràcticament paret per paret, hi havia “cal Beatet”. A continuació la casa dels “Xarel” i després, a uns cent metres, el xalet de “ca l’Alfonso”, de l’Alfonso Nolla Sabater. I damunt d’aquest xalet, al pla de les Eixermades, hi havia el xalet de “cal Madriles”.

Aquest camí separava els Prats en dos trossos, una part petita anava del camí fins la timba i la gran del camí fins la platja. Formava part, antigament, del “Camí de sanitat”. La meua àvia Dolors (Ferratjes Tost) sempre ho comentava. En el pas del temps es va eixamplar perquè hi podessin passar els carros. Fins inicis del segle XX, des del barranc de La Porquerola (actual càmping “Platja Mont-roig”) fins a la riera de Riudecanyes eren aiguamolls i camps d’arròs. Mont-roig era un dels punts importants de Catalunya. Les plantacions del Delta de l’Ebre es van iniciar, pràcticament, a inicis del segle XX. Aquests camps generaven perilloses febres a moltes persones que hi treballaven, per la qual cosa era necessari l’existència d’un camí que voregés els camps, paral·lel a la costa i al voltant de la timba, per on podien desplaçar-se els sanitaris, metge i ajudants per vigilar les condicions higièniques d’aquells camps. Hi va haver una gran mortaldat. Cap a inicis del segle XX i gràcies a les gestions del metge mont-roigenc Modest Tost Puñet es va eradicar aquest conreu². Aquest metge era germà de la meua àvia paterna Teresa (Tost Puñet) casada amb Miquel Martí Aragonès, de “cal Panadero”. Abocant-hi carros de terra s’arribà a cobrir tots els aiguamolls³.

Aquells terrenys dels Prats, que havien sigut antics aiguamolls on s’hi conreava l’arròs, es van convertir en pràcticament improductius. A més, duien mal record (malalties i morts). Curiosament eren els que, sovint, heretaven els fadristerns (o cabalers), els fills que no eren hereus i que sols rebien una part petita de l’herència de la casa. Els hereus es quedaven les terres de l’interior que eren molt productives i no estaven tan allunyades del poble. A partir dels anys seixanta i setanta aquelles terres poc productives es van començar a vendre a bon preu a forasters (o càmpings) que desitjaven construir habitatges vora la mar. Se’n diu justícia poètica.

Quan ressegüem aquell camí que des de la carretera, les Eixermades, baixava fins als Prats, dèiem que la primera casa que trobàvem era la dels “Juanillos”. Uns cent metres

² “Modest Tost Puñet: Un metge mont-roigenc” del llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” (Arola Editors, 2019), pàg. 201.

³ “El conreu de l’arròs a Mont-roig. Els aiguamolls dels Prats” del llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” (Arola Editors, 2019), pàg. 517.

“El Camí de Sanitat dels Prats, dels aiguamolls dels camps d’arròs” del llibre “Mont-roig: D’altres esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2023), pàg. 23.

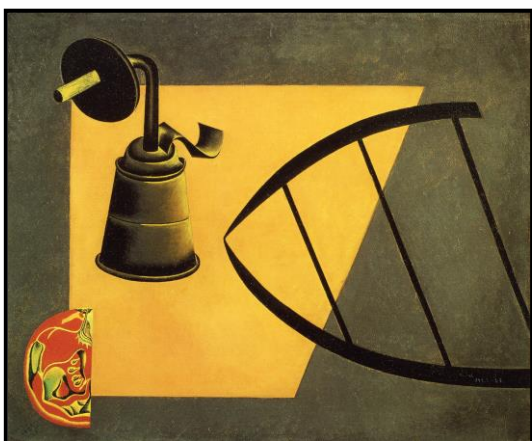
més a llevant hi havia els xalets dels “Xutxus”. Eren del Salvador Marcó i la seva germana. Normalment sols habitaven el del Salvador Marcó.

El Salvador Marcó, dit “Xutxu”⁴, tenia un posat seriós (ens impressionava una mica als xiquets dels Prats), era un descendent de Mont-roig que vivia a Barcelona, la seva esposa es deia Lolita i tenien dos fills, la Maria Dolors (de la meua edat) i el Salvador.

Havia sentit explicar que abans de la Guerra Civil era locutor a Ràdio Barcelona. Després fou depurat pel franquisme. A “cal Xutxu” era un gran finca plena de pins. Pels darreres donava al camí que continuava paral·lel a la via del tren. Estaven gairebé al davant del baixador.

Aparentaven una millor categoria social, vivien al carrer del General Mitre. Era de Diagonal cap amunt, la nova zona benestant de Barcelona. Érem del barri del Clot, del carrer Consell de Cent a tocar de l’avinguda Meridiana. Encara els pares deien “anirem a Barcelona” per dir que aniríem a la plaça Catalunya. Aquesta família, en aquella primera època, pràcticament sols es relacionava amb la nostra. Potser el passat republicà del Salvador Marcó i del meu avi Cisquet (Rom) fos el nexa comú. També érem, fins aleshores, les úniques famílies d’estiuejants de Barcelona d’aquell entorn.

Del meu record, potser dels sis o set anys, tinc present que no hi havia llum elèctrica a casa. A l’estiu els dies són llargs, hi ha moltes hores de llum solar. Suposo que per això aleshores la gent, els pagesos, sopaven d’hora. La solució eren els llums de ganxo i, més modernament, els de carbur. Eren com uns pots d’un 20 centímetres d’alçada on la part inferior s’hi posava el carbur i a la superior aigua; una mena d’aixeta feia connectar aquest dos elements i la reacció produïa gas acetilè. Una petita pantalla reflectora parabòlica engrandia la lluminositat. Els llums de carbur proporcionaven molta llum i eren de baix cost. Més tard, el pare, que era (i sempre ho fou) un manetes, jo no ho he heretat, va empescar-se la manera de tenir llum al xalet mitjançant aquell motor de gasoil del pou que omplia la bassa que servia per regar l’hort.

“Natura morta II (el llum del carbur)” Joan Miró (1922-1923)

“Natura morta III (el llum del carbur)” Joan Miró (1922-1923)

⁴ Baptista Nogués esmenta aquest renom en el text “Renoms actuals i tradicionals de Mont-roig del Camp” (“Butlletí interior de la Societat d’Onomàstica” núm. XII, 1983).

En un plànol del “Ministerio de Industria y Comercio” de la província de Tarragona, del juliol de 1944, hi ha constància de que des del nucli de població de Cambrils (venia el llum de Reus) fins a l’Hospitalet (la fabricaven ells) no hi havia llum elèctrica. I cap a l’interior sols en tenien Mont-roig.

L’electricitat havia arribat al poble de Mont-roig el 1912. Primer fou als carrers, als casinos i algunes botigues. L’any següent, el corrent elèctric s’instal·là a les premses d’oli i a la Cooperativa Agrícola (aleshores se l’anomenava: Sindicat). Finalment arribà a les cases.

Prop del 1960, l’avi Cisquet (Rom) juntament amb aquell Salvador Marcó varen iniciar els tràmits per dur el corrent elèctric als respectius xalets. Crec que el punt més proper era pels voltants del mas d’en Romeu. Van consultar amb el veïnat i ningú volia col·laborar-hi, deien que ja estaven bé sense la llum elèctrica. Van haver de pagar, entre els dos, el portar el corrent elèctric fins als Prats. Aviat, com que ja hi havia la línia elèctrica, tothom va començar a connectar-s’hi. Llavors ja era a un preu molt reduït.

Abans de l’electricitat trèiem l’aigua del pou amb una “farrala” (galleda) i mitjançant la corriola, és a dir, a cops de braços. Estava a pocs metres. No costava gaire. Quan vàrem tenir electricitat el pou funcionava amb un motor. Malgrat tot, sempre vàrem conservar la corriola i la “farrala”. Abans de tenir “l’electra” el pou també servia per guardar-hi algun aliment fresc, per exemple, carn. El posàvem a dins de la galleda i aquesta la deixàvem a mig camí de l’aigua. No podíem tenir nevera. Tampoc nevera de gel. On podíem anar a comprar el gel, si estaven a uns sis quilòmetres de Mont-roig, de Cambrils i de l’Hospitalet de l’Infant? Miami pràcticament encara no existia⁵.

Dèiem que en la cantonada del camí que baixava als Prats hi havia la casa dels “Juanillos”. Rebia el nom del pare de família el “Juanillo” (Juan Martínez García⁶). Havia nascut a Àguilas (Múrcia), però s’havia fet gran a Almeria. M’explicava el tiet Diego (Giménez García, casat amb Pilar Capafonts Ferratjes de “ca la Rosa Bessona”), que ell i el “Juanillo”, cap a mitjans dels anys quaranta, foren els primers immigrants de les terres del sud d’Espanya que van arribar a Mont-roig. El tiet havia nascut a Albox (Almeria). El “Juanillo” es va casar amb Carme Martí Balaguer⁷.

El “Juanillo” era persona singular, m’agrada definir-lo com un pagès il·lustrat, personalment molt educat; respectava els altres i es feia respectar. De tant en tant, agafava el tren i se n’anava al Liceu de Barcelona. Comprava quadres d’artistes importants que, al morir, els va llegar a l’Ajuntament⁸. La seva esposa es deia Carme. Tenien dos fills, el Paco i l’Alejandro. El primer, el Paco, el seu pare li va inculcar la dèria per les bicicletes; va arribar a córrer algunes curses. Al segon, l’Alejandro, pel

⁵ El 1952, el barceloní Marcel·lí Esquiús (1897-1970), va comprar l’antic vedat de caça de “l’americano” marquès de Marianao, el del Parc Samà de Cambrils. En endavant, aquella dita Plana dels Penyals, des del barranc de l’Estany Salat fins a la fi del terme, seria el nucli dit estranyament Miami. Miami? El 1954 es va construir el primer edifici a l’actual plaça de Tarragona. S’iniciava una gran urbanització en el no res, en un immens espai de terres ermes.

⁶ En el Cens electoral de Mont-roig de 1955 consta a “Estación 31”. Té 34 anys.

⁷ En el Cens electoral de Mont-roig de 1955 consta a “Estación 17”. Té 35 anys.

⁸ Vegeu el text “El senyor Juanillo. Crònica apassionada” publicat a la revista “**Ressò mont-roigenc**” núm. 18, pàg. 10 (3r trimestre de 1986). Ja fa trenta-set anys! També està publicat en el meu llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” (Arola Editors, 2019), pàg. 645.

futbol. El Paco fou qui va crear el Restaurant “La Palmera” a la carretera nacional, davant del càmping “La Torre del Sol”.

El Paco m’explicava que quan el seu pare anava amb les ovelles a vegades escrivia a terra amb el gaiato coses com: “El Juanillo siembra cultura”, o bé “Beethoven”, “Wagner”. També, dirigint-se a les ovelles els hi deia; *“menos mal que vosotras me entendéis hijas mías, que la gente no me entiende”*.

Tot va acabar el 2 d’abril del 1984. El “Juanillo” anava amb les ovelles per la “Casilla del Redín”, a prop de la corba de la via del tren del càmping Marius (ara “Alannia Els Prats”). Un parell d’ovelles van caure a la via. Al baixar a buscar-les la resta el van seguir i, tot d’una, un tren se li va tirar a sobre. El seu lema era: *“Afanarse por vivir, cosechar desengaños, bajar la cabeza y morir”*.

A “ca l’Emilio Oli” hi havia un xiquet de la meua edat, l’Adrianín (Adrià Redó Arias). Casualment quan treballava en aquest text vaig rebre un correu electrònic seu on deia que seguia els meus textos publicats a “**Ressò mont-roigenc**” i que li feia il·lusió aquelles citacions que feia de la vida en aquells Prats dels finals dels cinquanta i inicis dels seixanta. Vam quedar que ens veuríem⁹. M’explicà que aquella casa es deia “Villa Mercedes”, no recordava l’origen del nom. Hi vivien els seus avis, Adrià Redó Carbó¹⁰ i Antonia Arnau Muntané, eren originaris de Cervera del Maestrat. D’allí, cercant una vida millor, van marxar a Cornellà (Barcelona) on van tenir tres fills: Antonio, Paquita i Adrià Redó Arnau¹¹. Amb el final de la Guerra Civil el seu avi va haver de marxar a França on va estar en un camp d’internament. Quan aconseguí tornar va, amb la família, a Cervera i després a Cornellà. Finalment, cap a inicis dels anys quaranta fan cap a Mont-roig, a aquella finca dels Prats, de “l’Emilio Oli”. Ja hi consta en el Cens electoral de Mont-roig de 1945.

D’esquerra a dreta: Pep Ximo, ?, i Paquita Redó Arnau (tieta de l’Adrianín)

Enmig i a la dreta: els avis de de l’Adrianín: Adrià Redó Carbó i Antònia Arnau Muntané

⁹ Des de fa uns anys té un xalet a “Mont-roig Badia”, a tocar de Rifà.

¹⁰ Del 17 de maig de 1896.

¹¹ En el Cens electoral de Mont-roig de 1955 hi consten els avis (59 i 54 anys) i l’Antonio (24 anys, “albañil”), a l’adreça “Estación 22”.

L'Adrianín, per a mi sempre serà l'Adrianín, em comenta que part de la finca fins a la mar estava plantada de vinya. Vinyes vora el mar. Jo no ho recordava.

La vida llavors era prou dura per a molts. El seu avi, a més d'aquella dels Prats propera al "Apeadero", portava diverses finques. La que seria el càmping Marius (ara "Alannia Els Prats"), que era del mateix "Emilio Oli". També la "Pobla Oriola" del mont-roigenc Ferran Ramon Ferrando (catedràtic i un dels introductors de la teoria de la relativitat d'Einstein a Espanya) i de la important lexicògrafa Maria Moliner Ruiz, l'autora del "Diccionario de uso del español"¹², en el camí de la "Caseta del Rellotge", entre la carretera i el que era la via del tren (baixant a mà esquerra)¹³. I la finca del dit "Petroli", del metge Modest Tost Puñet, aquell germà de la meva àvia Teresa casada a "cal Panadero".

M'explicava que la seva àvia anava amb carro a vendre la verdura de l'hort a Cambrils. També anava a l'Ametlla i tornava amb peix que venia pels masos dels Prats i les Pobles.

Ell, l'Adrianín, hi va anar a aquella "Villa Mercedes" els estius del 1957 al 1964, dels sis anys als tretze. Em recordava que agafaven el "Ligero" a Barcelona i que a Tarragona parava una bona estona doncs canviaven de màquina.

Ja als Prats, acompanyava el seu avi i l'ajudava a regar. Anaven a la finca del dit "Petroli", a un quilòmetre de l'encreuament de la carretera N-340 cap a Cambrils amb la que baixa de Mont-roig (T-323) i, a la vessant muntanya, (també hi havia un tros sota de la carretera) s'hi feien pataques i moresc (blat de moro). Recordo que a les panolles desgranades del moresc, els vells els hi deien "notaris".

En aquest tros de carretera hi havia, a banda i banda, un seguit de plataners que li donaven un aire diferent, una bellesa tranquil·la per on era grat passejar-s'hi.

També anava a la "Pobla Oriola". Recorda veure a "don Fernando" (Ferran Ramon Ferrando) i a Maria Moliner passejant tranquil·lament mentre llegien algun llibre. Al voltant de la finca hi havia avellaners i alguns arbres fruiters i enmig pataques i moresc. Davant del gran eucaliptus del costat de la casa hi feien hort. Ell vigilava el motor del pou. Això també recordo haver-ho fet jo als nostres Prats. Calia estar atent, el soroll del motor canvia quan s'acaba (momentàniament) l'aigua del pou; el motor es podria cremar. Al "Casal Miramar" ens passava el mateix; sempre estàvem vigilant.

Em diu que quan aquells retornaven a Madrid, aquella "Pobla Oriola" la buidaven pràcticament i amb el carro del seu avi ho duien a un mas cap a la riera de Riudecanyes. Crec que deuria ser la dita Pobla de la Riera (de Riudecanyes) de Josep Ferré Cortada¹⁴. Em sorprèn quan em diu que sols hi quedava un piano de paret.

¹² "De la costa de l'Oriola a Maria Moliner" del llibre "Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat" (Arola Editors, 2019), pàg. 581.

¹³ Aquest nom de "Pobla Oriola" a la façana el va fer posar Fernando Ramon Moliner, un dels fills del matrimoni, quan va heretat la finca.

¹⁴ La filla de Josep Ferré Cortada, Dolors Ferré Benaiges, es va casar amb Josep Ramon Ferrando. Aquest era germà de Ferran Ramon Ferrando, el catedràtic casat amb Maria Moliner.

Anant o tornat d'aquesta Pobla, deuria ser el 1963 o 1964, el matxo al deixar l'asfalt de la carretera i entrar al camí es va esvalotar. Els seu avi, que el duia agafat pel morrió, va rebre un fort cop a la cama de la roda del carro al picar a una petita paret de la vora del camí. Quedà mig coix. Tenia seixanta-vuit anys.

Aquest era el seu avi, l'Adrià. Al seu pare li deien Adrianet. I a ell, Adrianín.

M'explica que anava amb els seus avis amb carro a comprar a Cambrils. Llavors al barranc de Rifà encara no s'hi havia fet el pont, la carretera baixava cap al barranc on l'asfalt es convertia en llambordes. Compraven a "ca l'Arturo" (era a l'actual plaça marquès de Marianao núm. 4), al poble. També ho fèiem a casa nostra.

A "ca l'Emilo Oli", aquella "Villa Mercedes", hi havia tres habitacles. En un, hi vivia el seu avi, a l'altre la germana de la seva àvia (Josefa) i al tercer un tal "Pep Ximo". Aquest organitzava una ballaruca els diumenges al terrat. Amb els avis hi vivia un dels fills, l'Antonio. Aquest fou paleta durant molts anys i després treballador de l'Ajuntament. Va morir fa anys. Es casà amb Juana García, encara viva.

Al mig d'aquests tres habitacles hi havia una taula coberta per la típica parra. Allà s'asseien per fer petar la xerrada. Sovint hi anava el vell Moran; com deia, "els Moran" s'estaven una mica més avall del camí. Em diu que sovint hi passaven els guàrdies civils que recorrien aquell tros de platja per controlar que no s'hi fes contraban. Era típic oferir-los un got de vi i aquells rebutjar-lo en un primer moment doncs "*estaban trabajando*", però sempre hi accedien al segon oferiment.

L'Adrianín jugava a l'inici amb els "Juanillos", amb el Paco i l'Alejandro. Tenien la casa a tocar. Jo també hi anava a jugar. "Te'n recordes que un dia jugant a futbol el meu germà Alejandro et va fer una entrada un pel dura i el meu pare el va amonestar públicament?" em comenta el Paco, el fill gran del senyor "Juanillo"¹⁵. El futbol era el nostre joc preferit. Quan el 1962 van arribar els Sanromà ja seríem més xiquets i xiquetes.

Aprofito per afegir que, com diu l'Adrianín, el senyor "Juanillo" "parlava amb saviesa". Opinió que podem compartir d'altres, molts.

Després de "cal Moran", quan el camí s'esdevenia paral·lel a la platja, hi havia el tros del Freixas i, a continuació, casa nostra, el "Casal Miramar".

¹⁵ De "El senyor Juanillo. Crònica apassionada" del llibre "Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat" (Arola Editors, 2019), pàg. 646. Abans es va publicar a "Ressò mont-roigenc" núm. 18, pàg. 10 (3r trimestre de 1986).